

Φωτογραφία VS παραδοσιακές μορφές τέχνης.

Μια ιδιαίτερη περίπτωση

Ο μεγαλύτερος αγώνας στην ιστορία της φωτογραφίας είναι ίσως, η προσπάθειά από την πλευρά των υποστηρικτών της να εκληφθεί και αυτή ως μια μορφή τέχνης. Από την εμφάνιση της στα μέσα του 19^{ου} αιώνα έως και σήμερα ο αγώνας αυτός πέρασε διάφορα στάδια και παρόλο που τις τελευταίες δεκαετίες η φωτογραφία έχει λάβει σημαντική αναγνώριση, το παλιό αυτό debate κρατά ακόμα, συνεχίζοντας να τροφοδοτεί κατά καιρούς τον δημόσιο λόγο των κριτικών τέχνης και της καλλιτεχνικής κοινότητας ευρύτερα. Σκοπός του παρόντος άρθρου δεν είναι βεβαίως να αναπαράγει το debate αυτό αλλά να εντοπίσει ορισμένες ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει η φωτογραφία σε σχέση με άλλες παραδοσιακές μορφές τέχνης .

Η εκτέλεση και η δημιουργία

‘Τραβώ ή δημιουργώ μια φωτογραφία;’

Πολλοί υποστηρίζουν ότι στην φωτογραφία, σε αντίθεση με άλλες παραδοσιακές μορφές τέχνης, η «εκτέλεση», «υλοποίηση» ενός έργου εναπόκειται κυρίως στα φωτογραφικά μέσα και στον εξοπλισμό του φωτογράφου και όχι τόσο στις δεξιότητές του. Γι’ αυτό άλλωστε έχει επικρατήσει η έκφραση «τραβώ/παίρνω μια φωτογραφία» και όχι «δημιουργώ/κάνω μια φωτογραφία». Υπό αυτήν την έννοια ίσως είναι τότε κατανοητό γιατί πολλοί άνθρωποι θεωρούν τη φωτογραφία υποδεέστερη ως τέχνη. Η χρήση εξελιγμένων τεχνικών μέσων και λογισμικών μοιάζει λίγο αποξενωμένη σε σχέση με τη δεξιοτεχνία της παραδοσιακής δημιουργίας τέχνης. Μάλιστα, εξαιτίας των τεχνικών διευκολύνσεων που παρέχουν τα φωτογραφικά μέσα για την «εκτέλεση», οι προσδοκίες απέναντι σε ένα φωτογραφικό έργο είναι συγκριτικά υψηλότερες. Στο κάτω-κάτω ένα φωτογραφικό «κλικ» απλά αναπαράγει με ακρίβεια αυτό που «βλέπει» ο φακός, οπότε η μοναδικότητα, η

καινοτομία ή η σύλληψη της ιδέας, θα πρέπει πρωτίστως να υπερβαίνει την αναπόφευκτη αναπαράσταση αυτού που ήδη υπάρχει.

Η διαδικασία και η υλική υπόσταση της δημιουργίας

‘Πως και που υπάρχουν οι φωτογραφίες;’

Συνεχίζοντας την προηγούμενη παρατήρηση γίνεται εμφανές ότι ένα έργο τέχνης -πχ. ζωγραφικής ή γλυπτικής- περιλαμβάνει μια απτή διαδικασία δημιουργίας και υλοποίησης. Για τους καλλιτέχνες η διαδικασία της δημιουργίας εμφανίζεται συχνά να είναι τόσο σημαντική όσο και το τελικό αποτέλεσμα. Στην περίπτωση της φωτογραφίας και ειδικά από τα πρώτα της ιστορικά βήματα έως και πρόσφατα, η διαδικασία αυτή είχε μια τέτοια διάσταση καθώς ξεκινούσε από την τοποθέτηση του φιλμ στη μηχανική κάμερα και τελείωνε με την εκτύπωση μιας εικόνας σε φωτογραφικό χαρτί, μέσω των αρνητικών, του σκοτεινού θαλάμου και μιας σειράς χημικών ουσιών. Αυτή η φωτογραφική διαδικασία είχε κατά κάποιον τρόπο μια συγγένεια με το τρόπο που δούλευαν και οι άλλοι καλλιτέχνες. Ήταν μια ιερή διαδικασία που κατέληγε σε ένα έργο με υλική υπόσταση. Τα τελευταία χρόνια όμως βλέπουμε το θάνατο αυτής της παραδοσιακής διαδικασίας. Αντ’ αυτής, έχουμε σήμερα μια νέα διαδικασία ψηφιακής χειραγώγησης της εικόνας όπου η λήψη, η επεξεργασία, η εκτύπωση, η αποθήκευση υλοποιούνται με τη βοήθεια λογισμικών και ηλεκτρονικών υπολογιστών και μηχανημάτων.

Όπως αναφέρει σχετικά και ένας κριτικός φωτογραφίας της Guardian

«η φωτογραφία είναι ένας κόσμος στον οποίο όλο αυτό που κάποτε ήταν από σήμερα γίνεται άυλο».

(Sean O’ Hagan, 2012)

Έτσι μια φωτογραφία μπορεί να μην αποκτήσει ποτέ υλική απόσταση. Μπορεί να μείνει για πάντα αποθηκευμένη σε μια κάρτα μνήμης ή σε ένα σκληρό δίσκο, χωρίς ποτέ να εκτυπωθεί.

Η επαναληψιμότητα και η πρόσβαση τη φωτογραφία

‘Θα θέλατε να σας την τυπώσω δυο φορές ή να σας τη στείλω με email;’

Έχετε παρατηρήσει ότι στα διάφορα μουσεία και γκαλερί οι φωτογραφίες –ακόμα και των πολύ μεγάλων φωτογράφων- εκτίθενται απλά πάνω σε κάποιο τοίχο χωρίς ιδιαίτερα μέτρα ασφαλείας, χωρίς αλεξίσφαιρο γυαλί (!) και χωρίς να ασφαλιζονται έναντι εκατομμυρίων δολαρίων ([Thein, 2013](#)); Το παραπάνω συμβαίνει διότι ένα φωτογραφικό έργο εξασφαλίζει κατά κάποιον τρόπο έναν συνδυασμό «επαναληψιμότητας» και «πρόσβασης». Όπως παρατηρεί η Suzan Sontag (2005), η αξία ενός παραδοσιακού έργου τέχνης βασίζεται, εκτός των άλλων, στην διάκριση μεταξύ του αυθεντικού και του πλαστού, του πρωτότυπου και του αντιγράφου. Στη φωτογραφία όμως, η δυνατότητα δημιουργίας ακριβούς αντιγράφου ακυρώνει εμμέσως την ιδιότητα της μοναδικότητας του έργου και κατ’ επέκταση της αποκλειστικότητας της κατοχής του. Από την άλλη πλευρά η ευκολία της πρόσβασης σε μια φωτογραφία με τη βοήθεια ηλεκτρονικών μέσων, μειώνει την αξία της έκθεσης της σε μια γκαλερί. Ο νόμος της προσφοράς και της ζήτησης λειτουργεί και εδώ, με αποτέλεσμα τα φωτογραφικά έργα συνήθως να υπολείπονται σε αξία έναντι αυτών των παραδοσιακών τεχνών (πίνακες ζωγραφικής, γλυπτά κλπ). Κατά βάθος, η επαναληψιμότητα και η πρόσβαση στη φωτογραφία λειτουργεί τελικά εις βάρος της όσον αφορά στην αποτίμηση της αξίας της στην «αγορά τέχνης».

Η μαζικοποίηση και η τεχνολογία

«...μια θάλασσα ψηφιακών εικόνων των οποίων η ποσότητα παρεμβάλλεται ενάντια στο νόημα τους...»

Η ραγδαία εξάπλωση της φωτογραφίας και των φωτογραφικών μέσων τον προηγούμενο αιώνα έδωσε τη δυνατότητα σε πολλούς (ταλαντούχους και μη) να δημιουργούν φωτογραφικά έργα. Παράλληλα, η τεχνολογία του διαδικτύου

έκανε την πρόσβαση στα φωτογραφικά έργα πολύ πιο εύκολη και βοήθησε στην ευρεία διάδοσή της. Ενώ λοιπόν, θα περίμενε κανείς σήμερα, ότι μέσα από στην πληθώρα των φωτογράφων και των φωτογραφιών θα ξεχώριζαν αυτοί που δημιουργούν πραγματικά τέχνη –και θα διαγραφόταν ξεκάθαρα ότι η φωτογραφία δεν εξαρτάται από το μέσο αλλά από τον δημιουργό-, στην πραγματικότητα συμβαίνει εντελώς το αντίθετο: η μαζικοποίηση της φωτογραφίας έχει δημιουργήσει μεγαλύτερη σύγχυση και πρόβλημα στην ανάδειξη των έργων που θα μπορούσαν να ανήκουν στη σφαίρα της τέχνης. Όπως εύστοχα παρατήρησε και ο [Sean O' Hagan](#) (2012):

«...είμαστε μάρτυρες μιας θάλασσας ψηφιακών εικόνων των οποίων η ποσότητα παρεμβάλλεται εναντία στο νόημα τους...»

Η πολλαπλότητα των χρήσεων της φωτογραφίας 'η ταυτότητα της φωτογραφίας'

Τελευταίο αλλά όχι ασήμαντο, είναι το ζήτημα της πολλαπλότητας των χρήσεων της φωτογραφίας. Η φωτογραφική εικόνα δεν αποτελεί προνόμιο του καλλιτεχνικού κόσμου, μάλλον το αντίθετο. Η φωτογραφία και τα είδη της χρησιμοποιούνται σήμερα για πολλούς και διαφορετικούς σκοπούς (ρεπορτάζ, διαφήμιση, ντοκιμαντέρ, ψυχαγωγία, μόδα κλπ). Η ανάδειξη της καλλιτεχνικής φωτογραφίας μέσα σε αυτήν πληθώρα εφαρμογών και εμπορικών λειτουργιών μοιάζει να μην είναι εύκολο πράγμα. Μάλιστα, τα όρια μεταξύ των διαφορετικών ειδών φωτογραφίας, συχνά είναι θολά και δυσδιάκριτα ενώ άλλες φορές αλληλεπικαλύπτονται. Αν μπορούμε να πούμε ότι η φωτογραφία διέρχεται κρίση, σίγουρα δεν αναφερόμαστε στο ρόλο της να απεικονίσει τον κόσμο γύρω μας αλλά κυρίως στη μορφή της, στη λειτουργία της, στο βαθύτερο νόημα και στην ταυτότητά της.

Τελευταίες σκέψεις

Φυσικά, όλες οι παραπάνω ιδιαιτερότητες και τα χαρακτηριστικά της φωτογραφίας δεν συζητήθηκαν για να μειωθεί το κύρος της ως τέχνη. Ακόμα και αν αδυνατούμε να προσεγγίσουμε με ακρίβεια τη φύση και τη λειτουργία της τέχνης γενικότερα, ενδεχομένως να μπορούμε να συμφωνήσουμε ότι η φωτογραφία παρουσιάζει ένα είδος ιδιόμορφης συγγένειας με τον κόσμο των τεχνών. Ίσως, μια τέτοια προσπάθεια διερεύνησης της ιδιαιτερότητας της φωτογραφίας, να μας οδηγήσει ένα βήμα πιο κοντά στην συνειδητοποίηση της πραγματικής της ταυτότητας. Ίσως να μας βοηθήσει να την κατανοήσουμε καλύτερα όταν τελικά απογυμνωθεί από όλα όσα αναφέραμε παραπάνω. Άλλωστε, όπως είχαμε αναφέρει και στο άρθρο [‘Η φύση της τέχνης μέσα από τα μάτια του in\[+\]frame’](#), αυτό που κατά πολλούς παραμένει ουσιώδες και σημαντικό στη θέαση ενός έργου τέχνης είναι το περιεχόμενο του έργου, η ιδέα, η υποκειμενική ανάγνωση της πραγματικότητας, η μοναδικότητα της ματιάς, οι εσωτερικές φόρμες που αποκαλύπτει, η πνευματικότητα που αποπνέει, η συγκίνηση.

Τελικά, αν αναλογιστούμε ότι η φωτογραφία έχει ζωή μικρότερη των διακοσίων ετών, ενώ άλλες τέχνες μετρούν ήδη χιλιετίες (!), καταλαβαίνουμε ότι πιθανόν χρειάζεται να κάνουμε αρκετή υπομονή μέχρι να ξεκαθαρίσουμε το ρόλο της μέσα στο χώρο της τέχνης...

in[+]frame